

Ілійчук Л.В. Проблема збереження здоров'я дитини у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського. Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: здоров'я через освіту: матеріали V Міжнародних та XIX Всеукраїнських педагогічних читань, 11-12 жовтня 2012 р. Донецьк: Витоки, 2012. Т. 1. С. 95-98.

Любомира Василівна Ілійчук
доцент кафедри теорії та методики початкової освіти
Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника
кандидат педагогічних наук

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Сьогодні проблема збереження та зміцнення здоров'я людини є предметом особливої уваги держави і суспільства, адже здоров'я населення є інтегральним показником суспільного становлення держави, відображенням її соціально-економічного і морального розвитку. Тому Конституція України (ст.49) [3] окреслює обов'язки держави щодо піклування про збереження та зміцнення здоров'я громадян, забезпечення їх психічного та фізичного розвитку, необхідності виховання в них ціннісного ставлення до життя, власного здоров'я та здоров'я інших людей як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

Важлива роль у напрямі збереження здоров'я підрастаючого покоління належить закладам освіти. Звідси серед стратегічних завдань, поставлених перед сучасною школою, значне місце посідає “сприяння фізичному, психічному здоров'ю молоді”, а одним із шляхів реформування змісту загальноосвітньої підготовки визначено “утвердження пріоритетів здорового способу життя людини” [1, с.12].

Сьогодні проблема збереження і зміцнення здоров'я людини є предметом уваги педагогів, психологів, соціологів, філософів, медичних працівників тощо. Так, до питань охорони і зміцнення здоров'я особистості у своїх дослідженнях звертаються Г.Апанасенко, В.Бабич, Є.Вайнер, Г.Власюк, Б.Ведмеденко,

А.Дубогай, Н.Завидівська, В.Казначєєв, С.Кириленко, Д.Колесов, С.Лапаєва, Ю.Мельник, В.Мороз, Р.Пасічняк, С.Свириденко, Н.Смирнов, Л.Татарнікова, О.Турянська та ін.; окремі аспекти підготовки педагогічних кадрів у напрямі збереження здоров'я учнівської молоді розкрито у працях Н.Абаскалової, Ю.Бойчук, О.Вакуленко, В.Горащука, А.Гордєєвої, М.Колеснікової, С.Кондратюк, О.Корнілова, С.Лебедченко, О.Міхеєнко, В.Нестеренко, Є.Овчарова, Л.Радіонової та ін., що свідчить про спроби вчених переглянути загальні підходи до збереження здоров'я особистості і формування здорового способу життя, з'ясувати зміст, форми та методи реалізації даної проблеми в галузі освіти.

Сучасні науковці у своїх дослідженнях часто звертаються до історичного досвіду, педагогічної спадщини українських педагогів задля переосмислення та втілення їхніх ідей в освітню систему. Важливою у даному контексті є спадщина В.Сухомлинського, який зробив вагомий внесок у розвиток теорії і практики навчання і виховання, зокрема у напрямі збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління. Тому метою статті є переосмислення поглядів В.Сухомлинського щодо збереження і зміцнення здоров'я учнівської молоді задля творчого їх використання у практиці сучасної загальноосвітньої школи.

У розвитку особистості неабиякого значення В.Сухомлинський надавав питанням збереження здоров'я дітей, їх фізичного та духовного становлення, стверджуючи, що “добре, міцне здоров'я, відчуття повноти, невичерпності фізичних сил – дуже важлива умова життєрадісного світосприйняття, оптимізму, готовності долати труднощі” [4, с.192]. Звідси “духовне життя дитини – її інтелектуальний розвиток, мислення, пам'ять, увага, уява, почуття, воля – великою мірою залежить від “три” її фізичних сил” [4, с.193].

У своїх працях педагог наголошував, що “запобігання хворобам і схильностям до захворювань, зміцнення організму – головна умова повноцінної розумової праці і всього духовного життя дитини” [6, с.126]. У зв'язку з цим “джерело повноцінної розумової праці не в темпі і напруженості розумової праці, а в правильній, продуманій її організації, у здійсненні багатогранного фізичного,

інтелектуального, естетичного виховання” [6, с.127]. Тому, як він стверджував, “турбота про здоров’я – це найважливіша праця вихователя” [5, с.103].

В.Сухомлинський був переконаний, що питаннями збереження здоров’я дітей повинен займатися не тільки педагогічний колектив, а й батьки учнів, лікарі, самі школярі. Так, видатний педагог зазначав: “У процесі виховання людської особистості діє багато сил, до яких належать: по-перше, сім’я, а в сім’ї найтонший і наймудріший скульптор – мати; по-друге, особа педагога з усіма його духовним багатством й цінностями, з його мудрістю, знаннями, уміннями, захопленнями, життєвим досвідом, інтелектуальними, естетичними, творчими потребами, інтересами, прагненнями; по-третє, колектив з усією його могутньою силою виховного впливу на кожную особу; по-четверте, сама особа вихованця, тобто його самовиховання; по-п’яте, духовне життя вихованця у світі інтелектуальних, естетичних і моральних цінностей” [2, с.2].

У практиці роботи школи щодо зміцнення здоров’я дітей В.Сухомлинський рекомендував вчителям разом з шкільним лікарем “установлювати для кожного вихованця режим праці, відпочинку і харчування” [4, с.193]. Адже, як зауважував педагог, “від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили” [5, с.103].

У своїй педагогічній спадщині В.Сухомлинський наголошував на тому, що “режим фізичної і розумової праці та відпочинку – дуже важлива умова міцного здоров’я і бадьорого духу” [6, с.129]. Ключовим моментом режиму він вважав правильне чергування праці і відпочинку, неспання і сну. Адже саме в цій галузі багато небезпек, які можуть згубно позначитися на здоров’ї і настрої. Педагог стверджував, що “нерівномірність праці, чергування періодів бездіяльності з періодами надмірного, неприпустимого напруження – серйозний бич не тільки здоров’я, а й моральності” [6, с.130].

В.Сухомлинський вбачав відпочинок у “розумному чергуванні видів діяльності, в праці, що задовольняє естетичні потреби, у творчій, активній насолоді красою природи” [6, с.142]. При такому підході дитина відпочиває повсякденно, що має велике значення для її нормального фізичного і духовного

розвитку. Джерелом вільного часу для такого відпочинку, як стверджував педагог, є “правильна організація розумової праці на уроках і до уроків, правильний режим праці взагалі, і зокрема віднесення головних, найбільш інтенсивних розумових зусиль на першу половину дня” [6, с.142]. Поряд з цим додержання режиму праці і відпочинку повинно бути “предметом самовиховання (особливо в чергуванні праці і відпочинку, розумової і фізичної праці, проведенні індивідуальної зарядки після пробудження)” [6, с.137].

Велику увагу у зміцненні здоров'я дітей, їх фізичному та інтелектуальному розвитку В.Сухомлинський приділяв повноцінному харчуванню. Він зазначав, що “харчування повинно бути не тільки достатньої калорійності, а й багатим легкозасвоюваними продуктами (молоко, масло, цукор) і компонентами, що відіграють велику роль у формуванні організму (особливо білки і вітаміни)” [6, с.136]. Звідси поєднання здорового харчування, режиму праці і відпочинку є цілющим і незамінним джерелом здоров'я.

Важливу роль у фізичному розвитку дітей, збереженні їх здоров'я В.Сухомлинський надавав фізичній культурі і спорту. Він стверджував, що “фізична культура – важливий елемент всебічного, гармонійного розвитку людини” [5, с.356], а “виховання фізичної культури – це, по-перше, турбота про здоров'я і збереження життя як найвищої цінності; по-друге, система роботи, що забезпечує гармонію фізичного розвитку і духовного життя, багатогранної діяльності людини” [5, с.356-357]. Тому важливим завданням школи є сформулювати в учнів “свідоме ставлення до власного організму, виробити вміння берегти здоров'я, зміцнювати його правильним режимом праці, відпочинку, харчування, гімнастикою і спортом, загартовувати фізичні й нервові сили, запобігати захворюванню” [5, с.358].

Педагог зазначав, що фізична культура і спорт не можуть обмежуватися культурою тіла й здоров'я. Вона стосується таких складних сфер людської особистості як “моральна гідність, чистота і благородство почуттів і відносин, життєвий ідеал, моральні й естетичні критерії, оцінки навколишнього світу і самооцінка” [5, с.357]. Звідси, як наголошував В.Сухомлинський, необхідно

“привести вихованців до переконання, що завдяки регулярним вправам у них не тільки розвивається краса тіла, гармонія рухів, а й формується характер, гартується сила волі” [6, с.141].

У формуванні фізичної досконалості, як вважав педагог, велику роль відіграє праця. Він зазначав, що “фізична праця відіграє таку саму важливу роль у формуванні фізичної досконалості як і спорт” [6, с.137]. Тому “вихованці, які займаються працею відзначаються чудовим фізичним розвитком, красою, гармонійною пропорційністю органів, пластичністю рухів, умінням докладати фізичних зусиль відповідно до мети руху” [6, с.138].

Як бачимо, дотримання режиму праці і відпочинку, повноцінне харчування, заняття фізичною культурою і спортом, залучення дітей до трудової діяльності є важливими факторами “не тільки зміцнення здоров’я і фізичних сил, а й розвитку сил духовних” [6, с.142].

Отже, погляди видатного педагога В.Сухомлинського щодо збереження і зміцнення здоров’я дітей є надзвичайно актуальними в сучасних умовах і вимагають вивчення і впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи, яка повинна забезпечити формування у дітей свідомого ставлення до свого здоров’я як найвищої соціальної цінності, сприяти фізичному розвитку учнів, засвоєнню основ здорового способу життя.

Література

1. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). – К.: Райдуга, 1994. – 61с.
2. Калуська Л. Василь Сухомлинський: гуманістична педагогіка / Л.Калуська // Дитячий садок. – 2007. – № 34. – С.1-25.
3. Конституція України: Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – К.: “Радянська школа”, 1976. – Т.1. – 654 с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – К.:

“Радянська школа”, 1977. – Т.3. – 670 с.

6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5-ти т. / В.О.Сухомлинський. – К.:

“Радянська школа”, 1976. – Т.4. – 640 с.